

رۆلی ته له قزیۆن له دروستکردنی دله راوکێ له لای خویندکارانی زانکوی راپهرین

ئه مین خدر احمد.

به شی باخچهی ساوایان، کۆلیژی پهروه دهی بنه پهرت، زانکوی راپهرین، رانیه، ههریمی کوردستان، عێراق.
ئیمهیل: amin.khdir@uor.edu.krd

سیشان عمر اسماعیل.

به شی باخچهی ساوایان، کۆلیژی پهروه دهی بنه پهرت، زانکوی راپهرین، رانیه، ههریمی کوردستان، عێراق.
ئیمهیل: sivan.omar@uor.edu.krd

هیمداد علی حسن

به شی باخچهی ساوایان، کۆلیژی پهروه دهی بنه پهرت، زانکوی راپهرین، رانیه، ههریمی کوردستان، عێراق.
ئیمهیل: himdad.ali@uor.edu.krd

پوخته:

ئامانجی ئەم توێژینه وهیه خۆی بریتیه له :-

1. زانینی رۆلی ته له قزیۆن له دروست بوونی دله راوکێ له لای خویندکاران به شیوهیه کی گشتی.
2. زانینی رۆلی ته له قزیۆن له دروست بوونی دله راوکێ له لای خویندکاران به پێی گۆراوی رهگهز.
3. زانینی رۆلی ته له قزیۆن له دروست بوونی دله راوکێ له لای خویندکاران به پێی گۆراوی قوناغ.

توێژهران بو ئه نجامدانی توێژینه وه که یان پیوه ریکیان ئاماده کرد، گرنگترین ئه و که ره سه ته ئاماریانه ی به کارهاتوه پیکهاتوه، هه گبه ی ئاماری (SPSS) پیرسون و (t-test)، گرنگترین ئه و ئه نجامه کانی توێژینه وه ده رکه وتوه که ته له قزیۆن رۆلی هه یه له دروستکردنی دله راوکێ له لای نمونه ی توێژینه وه که، هه یج جیاوازی نیه به پێی گۆراوی رهگهز و قوناغ، له کۆتایدا ئەم توێژینه وه یه گه یشت به چه ند پشینیاریک: چاودیری کردنی به رنامه کانی ته له قزیۆن ریگه نه دان به پیشکه شکردنی به رنامه ی که ده بیته هۆی دروست بوونی ترس و دله راوکێ له لای بینه ر.

۱. دانانی توێژهری دهروونی و کۆمه‌لایه‌تی له ستافی ته‌له‌فزیۆنه‌کان بۆئه‌وه‌ی هه‌ربه‌نامه‌یه‌ک پێشکەش کریت پێشتر به‌فلته‌ری ئه‌واندا ب‌روات هه‌لسه‌نگاندنی بۆبکریت.
۲. جیاکاریکردن له‌هه‌وله‌کانی ته‌له‌فزیۆن ئه‌و به‌رنامه‌یه‌ی که ده‌بیته‌ هۆی ترس و دل‌ه‌راوکی کاتی پیش‌که‌ش کردنیان دوا‌بخریت.
۳. چاودێری ئه‌و درامایانه‌ی که پێشکەش ده‌کریت له‌هه‌ندیک له‌که‌نه‌اله‌کان چونکه هه‌ندیکیان له‌گه‌ل کلتور و به‌های کۆمه‌لایه‌تی ناگونجی، ده‌بیته‌ هی ترس و دل‌ه‌راوکی له‌لای بینه‌ر.

کیله وشه‌کان: راگه‌یاندن، رۆل، ته‌له‌فزیۆن، دل‌ه‌راوکی.

به‌شی یه‌که‌م / ناساندنی توێژینه‌وه

کیشه‌ی توێژینه‌وه:

تیگه‌یشتن له‌ کاریگه‌رییه‌کانی ته‌له‌فزیۆن و چۆنیتی به‌کاربردنی خالیکی زۆرگرنه‌گه، پێویسته‌ راگه‌یاندن کاران به‌ باشی ئاگاداری ئه‌وه‌ بن که ته‌له‌فزیۆن وه‌ک شمشیرێکی دوو سه‌روایه ئه‌گه‌ر بیت وه‌ به‌باشی و به‌شێوازیکی په‌وه‌رده‌ی به‌ریوه‌ نه‌برئ ئه‌وا کۆمه‌لگه‌ به‌ره‌و نه‌خۆشی و نه‌هامه‌تی نه‌بات، چونکه ته‌له‌فزیۆن ده‌بیته‌ هۆکاریکی ترسناک بۆسه‌ر تاک و کۆمه‌لگه‌ ئه‌گه‌ر بیت و رێسا و بنه‌ما په‌روه‌رده‌یه‌یه‌کان له‌ به‌رچاو نه‌گیریت، و چاودێری به‌رنامه‌کانی نه‌کریت، بۆیه ده‌بیت ئه‌و به‌رنامه و په‌یامانه‌ی که له‌ رێی شاشه‌ی ته‌له‌فزیۆنه‌وه‌ بلاوده‌بیته‌وه‌ به‌ جۆریکی وابیت که کاریگه‌ری خراپ نه‌کاته سه‌ر پرنسیپ و به‌ها کۆمه‌لایه‌تیه‌کان و لایه‌نی په‌وه‌رده‌ی و ده‌روونی وه‌رگر نه‌شێوینیت، ده‌نا کۆمه‌لگه‌ تووشی شوک و قه‌یران ده‌کات.

ته‌له‌فزیۆن سه‌ره‌رای کاریگه‌ریه‌ باشه‌کانی له‌سه‌ر تاک کاریگه‌ری خراپیشی له‌سه‌ری جیه‌یشتوه، بۆته هۆی سه‌ره‌له‌دانی چه‌ندین گرفت و نه‌خۆشی جه‌شته‌ی له‌وانه‌ قه‌له‌وی و خۆکوشتن و چه‌ندانی تر، ده‌روونیش وه‌ک دل‌ه‌راوکی، که‌یه‌کیکه‌ له‌ گرفته‌کانی ئیستاو سالانه‌ که‌سانیکی زۆری پێوه‌ ده‌نالینیت، دل‌ه‌راوکی جیاوازه له‌ ترس به‌ پێی سه‌رچاوه‌ی ترس دیار و ئاشکرا، به‌لام سه‌رچاوه‌کانی دل‌ه‌راوکی دیارن، بۆیه تاک له‌ کاتی توشبوونی به‌دل‌ه‌راوکی نازانیت سه‌رچاوه‌که‌ی له‌ چیه‌وه‌یه، ده‌کرئ به‌ سه‌رچاوه‌که‌ی ده‌ره‌کی بی وه‌ک راگه‌یاندن یان سه‌رچاوه‌که‌ی ناوه‌کی بی وه‌ک ترس له‌ توش بوون به‌نه‌خۆشی.

رێکخراوی فریاگوزاری ده‌روونی جیهانی له‌ راپۆرتی سالانه‌ی خۆیدا له‌ ئازاری (۲۰۱۱) دا باس له‌وه‌ ده‌کات سالانه‌ نزیکه‌ی چوار ملیۆن به‌ریتانی دل‌ه‌راوکییان تیدا ده‌رده‌که‌وین و به‌زۆری له‌ مندالی یان می‌رد مندالیه‌وه‌

دهست پیدهکات هه رچهنده له وانهیه لهگهوره سالییدا دهست پییکات و زیاتر له ئافره تاندا روودهدات وهک له پیاوان ، هه هه مان راپورت باس له وه دهکات که ئه مریکا پله ی دووه می ههیه له دوای به ریتانیا وه سالانه نزیکه ی سی ملیون کهس رووبه رووی دله راکوی ده بنه وه (سالار، ۲۰۱۲، ل. ۲۹).

دله راکوی یه کیکه له و گیرو گرفتانه ی که قوتابیان به دهستی وه ده نالینن به تایبته کاتی تاقیکردنه وه، ئه گه رهاتو دله راکوی له سنوری خوی زیادی تیپه ری ئه واده بیته کیشه و گرفت بۆ تاک کارده کاته سه ر کاره کانی به ره می رۆژانه ی، چونکه ئه و سنوره به زینی به زانی ئه و که سه ده شکیته وه. بۆیه له و پروانگه یه وه ده کری کیشه ی ئه م توژی نه وه یه له م پرسیارانه ی خواره ودا خوی ببینیته وه:

۱. ئایا ته له قزیون رۆلی ههیه له دروستبوونی دله راکوی له لای خویندکاران؟
۲. به رنامه کانی ته له قزیون رۆلی ههیه له دروستبوونی دله راکوی له لای خویندکاران؟
۳. ئایا هه واله کانی که له ته له قزیون پیشکesh ده کری رۆلی ههیه له دروستبوونی دله راکوی له لای خویندکاران؟

گرنگی توژی نه وه:

باهخ و گرنگی توژی نه وه له رووی زانستی وه باسکردنه له ته له قزیون و ئامرازیکی که چون کاریگه ری ههیه له له سه ر تاک و کومه لگا، ، ته له قزیون وهک هۆکاریکی گرنگی راگه یانندن و په یوه ندیکردن، به بی بانگه یشتکردن ده چیته هه موو مالیکه وه ئه مه ش واده کات زۆرتین بینهر له دهووری خوی کۆبکاته وه زۆرتین کاریگه ری ش ده بیته له سه ر رهفتاری تاک،

گرنگیه کی تری ئه م توژی نه وه یه له رووی زانستی وه ئه وه یه کا باس له یه کیک له نه خۆشیه ده روونیه کان دهکات که له سه ر ده می ئه مرۆدا خه لکانیکی زۆری پیوه گیرۆده بوه ئه ویش دله راکویی، به جوریکه وای له ده وه که سالانه چه ندین توانی مادی و مه عنه وی خویان بۆ به ره نگار بوونه وه ی ئه م نه خۆشیه ته رخان بکه ن، دله راکوی وهک نه خۆشیه کی ده روونی واله تاکه کان دهکات که چیژ له به ره مه کانی خویان نه بینن و ئه مه سه ره پای ئه وه ی کارده کاته سه ر کاروباری رۆژانه یان واده کات روو به رووی زحمه تی زۆر ببنه وه، بۆیه ئه م توژی نه وه یه باس له جوره کانی و کاریگه ری و لیکه وته کانی ئه م نه خۆشیه ده کات، گرنگی یه کی تر ئه م توژی نه وه یه له وه دایه که هه ل ده دات هه ردوو ته له قزیون و دله راکوی به یه که وه ببستیته وه، ئه وه ده رده خات که ته له قزیون وهک هۆکاریکی راگه یانندن و به کومه لایه تی بوون تاچه ند هۆکاره بۆ درووست بوونی دله راکوی له لای تاک به تایبته خویندکاری زانکو، که خویندکاری زانکو وهک چینیکی رۆشنیری گرنگی کومه لگا گرنگه له م کیشانه ی به دوربن و ئاگاداری

تەندرووستی دەروونیان بن ، بۆ ئەوەی کارنەکاتە سەر کارو بەرھەمەکانیان،البنا(۲۰۰۶) لە تووژینەوہکەیدا گەیشتوہ بە ئەنجامی ئەوەی کە دلەراوکی بوونی ھەبێت لە لای خویندکاران لە لای کچانیش زیاترە، ھەر وہا دورات(۲۰۱۲) بە ھەمان شێوہ لە تووژینەوہکەیدا گەیشتوہ بە ئەنجامی ئەوەی کە دلەراوکی بوونی ھەبێت لە لای خویندکاران لە لای کچانیش زیاترە، گرنگی ئەم تووژینەوہیە لە پرووی پەرودەییە و بۆ پەرودەکاران سەرچاوەیەکی گرنگی زانستییە بۆ ئاگاداربوون لەو کیشانەیی کە بەھۆی تەلەفزیۆنەوہ درووست ئەبێت چۆنیەتی چارەسەرکردن، یەکیک لە گرنگیەکانی تر ئەو ئەم تووژینەوہی بۆ خیزانە، لێرەدا خیزان دەتوانێت بە ھەموو بەو گرافتانە ئاشنا بیت کە بە ھۆی تەلەفزیۆنەوہ درووست ئەبێت، وای لێدەکات کامە بەرنامەو ھەوآل درووستە پێگەیی بەدات لەمآلەوہ سەیربکریت ئەندامانی خیزان تەماشای بکەن ھەر وہا پیکخستنی کاتەکانی دانیشتن بەدیار تەلەفزیۆنەوہ، وە پێگای درووست بۆ چۆنیەتی مامەلەکردن لە گەل تەلەفزیۆن و دلەراوکی بەخیزان پێشان دەدات.

ئامانجی تووژینەوہ:

ئەم تووژینەوہیە ھەول دەدات لەکو تائیدا بەم ئامانجانەیی خوارەوہ بگات.

۱. زانینی پۆلی تەلەفزیۆن لە دروست بوونی دلەراوکی لەلای خویندکاران بەشێوہیەکی گشتی.
۲. زانینی پۆلی تەلەفزیۆن لەدروست بوونی دلەراوکی لەلای خویندکاران بەپێی گۆراوی رەگەز.
۳. زانینی پۆلی تەلەفزیۆن لەدروست بوونی دلەراوکی لەلای خویندکاران بەپێی گۆراوی قوناغ.

سنوری تووژینەوہ:

سنوری ئەم تووژینەوہی بریتیە لە سەرجم خویندکارانی کۆلیژی پەرودەیی بنەرەت/زانکوی راپهرین خویندنی بەیانیان بۆسالی ۲۰۲۰ – ۲۰۲۱

پیناسه یکردنی چه مکه کان:

رۆل: لیتتون پیی وایه که رۆل بریتیه له کۆمه لیک له و کردارانیه که که سیک یان دامازاوهیه که ئه نجامی ده دات و جهخت له سهر داگیرکردنی شوین و پیگه یه که ده کاته وه، ههروه ها لیتتو رۆلی به پیگه وه به ستوته وه و پیگه شی به که سه کان به ستوته وه. (معايته، ۲۰۱۳، ل ۳۲۷)

دله راوکی / قلق / Anxiety:

دله راوکی بریتیه له کارتیکه ریکی لیهاتوو له سهر عقلی مروّف وه گه شه ده کات له گه ل ئالۆزبوونی ژیان و به ره و پیش چوونی شاره ستانیه ت (الهیتی، ۱۹۸۵، ل ۱۴).

دله راوکی حاله تیکی لیکدراوی هه لچوونی و پالنه رییه و له چه ندین وه لامدانه وه ی جیاوازا خوی ده خاته روو، حاله تیکه له ترسیکی نادیا ری توند که مروّف داگیر ده کات و توشی ئه شکه نجه و ئازاری ده کات، وه ک ترسان له ئاینده به بی ئه وه ی هیچ ئوکاریک بو ئه و ترسه له ئارادابیت (بوکانی، ۲۰۲۰، ل ۱۸۶).

دله راوکی نه بوونی ئه و حه سانه وه زهنیه یه که ده بیته باریکی تاییه تی ئازاری ده روونی و به شیوه یه کی ده ماری توند له نه خۆشه که ده رده که ویت و ترسیکی شی تاییه که بی پاسا وه په یوه سته به ئه گه رکردنی روودانی شتیکی نادیا ره وه (عمری، ۲۰۱۰، ل ۱۶).

راگه یانندن:

یوسف (۲۰۱۶) پیی وایه راگه یانندن پرۆسه یه که ئامانجی رۆشن بیرکردن و پیدانی زانیاری راست و درووست که بگونجی له گه ل عه قلی تاک و ویزدانیا ن بو به رز کردنه وه ی ئاستی هزریان و هاندانیا ن بو ئه وه ی کاریک له پینا و به ره وه ندنی گشتیدا بکه ن، له هه مان کاتدا ده بی ژینگه یه کی ته ندرووست و له باریش برخسینیت، که تاکه کان بتوانن به ئازادی له گه ل یه کتری گونجا و یه کانگیربن (یوسف، ۲۰۱۶، ل ۳۲).

ته له فیزیۆن:

ته له فیزیۆن یه کیکه له ئامیره کان له بواری راگه یانندن که له ریگه یه وه ده توانی وینه ی دهنگی و رهنگیه کا بگوازیته وه له شوینیکه وه بو شوینیکی تر له ریگه ی شه پوله کارو موگناتیسیه کان یان مانگه ده ست کرده کانه وه، ههروه ها ته له فیزیۆن باشتیرین راگه یاننده به لای مروّفه کانه وه، چونکه هه ردوو فاکتهری (رهنگ، دهنگ) ی له خۆیدا کو کردوو ده وه، به م هۆیه شه وه کو نترۆلی هه ردوو ههستی (بینین، بیستن) ده کات، ئه مه ش کاریگه ری

لهسه ر(بیرکردنه وه و ههست و سۆزی) وهرگر ده بیئت و رهنگ دانه وهی ده بیئت لهسه ری، جا له کاتیکی دور بیئت یان نزیک (سعدالدین، ۲۰۰۹)،

ته له فزیۆن به نزیکتین هۆکاری جه ماوه ری داده نریت بۆ په یوهندی کهسی، تیکه له یه که له دهنگ و رهنگ و بینین و جولّه، له ئامرازهکانی تر سه رکه وتوتره له په یوهندی کهسی و له توانایدايه شته بچوکه کان گوره بکات و شته جیگیر و وهستاوه کان بجولینئی و پشت به ههستی بینین و بیستن ده به سستی (المتوکل، ۱۹۸۶، ل ۳۰).

پیناسه ریکاری: بریتیه له و نمره یه ی که نمونه ی توژیینه وه که به دهستی ده بیئت له پیوه ری توژیینه وه که.

بهشی دووم / چوارچینه ی تیۆری توژیینه وه

ته له فزیۆن:

له پرووی زمانه وانیه وه: وشه ی ته له فزیۆن، وشه یه کی ئینگلیزییه و له بنه رهت دا له دوو بره گه پیک هاتوه Tele. واته له دووره وه، vision، واته بینین، که ههردوو بره گه که به سه ری هه که وه به مانای له دووره وه بینین ده دات به دهسته وه (حسین و مهنی، ۱۹۹۹، ل ۹۲).

له پرووی زانست و ته کنیکه وه: له بهرئه وه ی ته له فزیۆن خاوه نی کۆمه لیک خاسیه تی گه ره و گرنگی خۆیه تی، به رده وام له بره و و گۆراندایه به مهش گه لیک هه ول و ته قه لا دراوه بۆ ناساندن و تیگه یشتنی وهک: ته له فزیۆن دامه زراوه یه کی رۆشنبیری مه ودا فراوانی به هه ژمونه له سه ر کۆمه ل، که ده کریت بلین دامه زراوه ی راگه یاندن به گشتی و ته له فزیۆن به تایبه تی هه مو ئه و بهرنامه و کارو چالاکیانه ی که لیه وه به ره م ده هینریت به شیوه یه کی زانستی، له فۆرمیکی رۆشنبیری دا خۆی ده بینیه وه که مه به ست لئی گه یاندنی په یامه به ئامانجیکی دیاریکراو بۆ کۆمه له خه لکانیکی دیارینه کراو (حسن، ۲۰۰۷، ل ۱۲).

ته له فزیۆن به هۆکاریکی په یوهندی تازه داده نریت به تایبه تی له مهیدانی په روه رده و فیرکردندا، ئه ویش به هۆی کاریگه ری وینه و دهنگ و جولّه وه یه که واده کات زیندوو و سه رنج راکیش بیت (شهاب، ۱۹۷۸، ل ۱۴۴). پیویسته ته له فزیۆن بهرنامه ی هه بی بۆ بهر زکردنه وه ئاستی رۆشنبیری و وهونه ری و زانستی جه ماوه ر، بیجگه له وه ی به پیچه وانیه ئامرازه چاپکراوه کانه وه هه وال و زانیاری به بی بهرامبه ر ده داته خیزانه کان، هه روه ها ئه توانی له بهرنامه کانیدا لیته اتوی جیا جیای پیویست و په روه رده ی وپیدانی وانیه فیرکاری بۆ منالان له خویندنگا کاندای پیشکesh بکات (احمد، ۱۹۸۲، ل ۲۷۷).

کاریگه‌ری ته‌له‌فزیۆن:

ته‌له‌فزیۆن یه‌کیکه له هۆکاره‌کانی راگه‌یاندن که‌راسته خو کاریگه‌ری هه‌یه له‌سه‌ر ده‌رونی تاک، به‌هۆی ئه‌وه‌ی که له هه‌موو هۆکاره‌کانی تر راگه‌یاندن زیاتر بلاو ده‌گونجی کاریگه‌ری پۆزیتیف یان نه‌گیتیفی هه‌بی له‌سه‌ر تاک به‌گشتی و لایه‌نی ده‌روونی به‌تایبه‌تی (شاسواری، ۲۰۱۳، ل ۲۱۵). بالاده‌ستی کاریگه‌ریه‌کانی ته‌له‌فزیۆن گه‌یشتۆته راده‌یه‌ک هه‌موو بواری و کایه جیاوازه‌کانی ژیا‌نی کۆمه‌لگا لێی به‌ده‌ر نیه، هه‌موو (کلتور و مه‌عریفه و رۆشنیبری ... هتد) ده‌گریته‌وه له‌کۆنه‌وه به‌پیی کات ئه‌مانه گۆرانیان به‌سه‌ردا هاتووه، به‌لام له رۆژگاری ده‌رکه‌وتنی راگه‌یاندن و ئامرازه‌کانی په‌یوه‌ندیکردندا گۆرانه کۆمه‌لایه‌تی و مه‌عریفی و رۆشنیبری‌ه‌کان هه‌نگاوی خیرایان بری، دیاره ئه‌میشه له ئه‌نجامی کاریگه‌ریه‌کانی راگه‌یاندن و به‌ریه‌ککه‌وتنی کولتوره‌کانه‌وه بووه به‌پله‌ی یه‌که‌م بۆ ته‌له‌فزیۆن ده‌گه‌ریته‌وه (رضا و عمار، ۱۹۹۸، ل ۱۷۱).

به‌مجۆره ده‌رده‌که‌وێت که ته‌له‌فزیۆن کاریگه‌ری ده‌خاته سه‌ر هه‌موو لایه‌نه‌کانی ژیا‌ن و ره‌فتاریان ده‌گۆریت به‌و شیوه‌یه‌ی که خو‌ی ده‌یه‌وێت، هه‌روه‌ک ((جیری ماندر))ی پسیپۆری بواری راگه‌یاندن ده‌لیت هی‌رش‌ی ته‌له‌فزیۆن بۆ سه‌ر می‌شکی مرۆف بووه‌ته هۆی گۆرینی ره‌فتاره‌کانیان، مرۆف هه‌رده‌م باوه‌ر به‌و وینانه زیاتر ده‌هینیت که له‌م ئامرازه‌وه ده‌ستی ده‌که‌وێت، هه‌ر بۆیه‌ش تیروانینه‌کانی خو‌ی له‌سه‌ر واقع له‌ده‌سته‌دات و له به‌ره‌مه‌هینان دوورده‌که‌وێت. (سالج، ۲۰۰۶، ل ۱۵۴).

تایبه‌ته‌ندییه پۆزه‌تیفه‌کان (لایه‌نه باشه‌کانی)

۱. ده‌بیته هۆی فیربوونی زمانی جیاوازی له‌لای تاک.
۲. به‌کارهینانی بۆ مه‌به‌ستی فیرکاری له بواری په‌روه‌رده‌و فیرکردندا، پیشکه‌ش کردنی وانه‌کان له ته‌له‌فزیۆن (عدوان، ۱۹۹۰، ل ۵۸)
۳. گۆرانکاری کردن له لایه‌نی مه‌عریفی تاک و به‌رو پیشبردنی له ریگه‌ی پیشکه‌شکردنی به‌رنامه زانستیه‌کانیه‌وه.
۴. ئاشناکردنی تاکه‌کان به کلتوره جیاوازه‌کانی تر و چۆنیه‌تی ره‌فتارکردن له گه‌لیاندا (شفیق، ۲۰۱۶، ل ۱۴).

تایبه‌ته‌ندییه نیکه‌تیفه‌کانی ته‌له‌فزیۆن (لایه‌نه خراپه‌کانی)

- سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی ته‌له‌فزیۆن خاوه‌نی کۆمه‌لیک خاسیه‌تی ده‌گه‌می خو‌یه‌تی، به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا کۆمه‌لیک لایه‌نی خراپی هه‌یه‌که له‌گه‌ل خویدا ده‌یه‌ینیت، به‌کورتی ئه‌مانه‌یه:—
۱. به‌هه‌ده‌ر بردنی کات و کورتکردنه‌وه‌ی ته‌مه‌نی بینهر.

۲. پچراندن و تیکدانی په یوه نندییه کانی نیوان خه لکی.
۳. فیژکردنی خه لکی بو لادانی سیکیسی به تایبته له کاتی پیشه کهش کردنی نه و فلمانه وه هاندرن بو لادانه سیکیسیه کان.
۴. دروستکردنی گومان و دوو دلی و نه هیشتنی متمانه له نیوانی تاکه کاندا.
۵. مه شغول کردنی تاک و نه ته وه به خو یه وه، به مهش ئه رکه گرنه گه کانی ژیانی خو یان پشنگوئ دهخن (القوزی، ۲۰۰۶، ل ۱۸۶).
۶. هه ندیجار ده بیته هوی دروستکردنی بنه مایه کی روشنبیری شیواو لای مندال، به هوی پیشه کهش کردنی فلیم کارتونه وه (الدیمی، ۲۰۰۸).
۷. هه ندی جار به هوی په خشکردنی فلیم توندوتیژی، ده بیته هوی دروستبوونی توندوتیژی و پهره پیدانی.
۸. کار ده کاته سهر شیوزای بیرکردنه وه کانی تاک وای لی ده کات بیرکردنه وه ی ساده و ساکاربیت.
۹. زور به ی کاته کانی ته له فزیون بو کاته سه ربردنه.
۱۰. ته له فزیون ریگا له گفتوگو گشتیه کان ده گریت و هیواشیان ده کاته وه.
۱۱. مروّف ده کات به پاسیف و بیبهشی ده کات له به شداری، به تایبته ی سیاسی و کومه لایه تی (عزته، ۲۰۰۸، ل ۴۲۳).

دله راوکی:

دله راوکی وه لامدانه وه ی مه ترسییه کی نادیاره، که زور جار سه رچاوه که ی مملانی نه ستیه کانه و هه سترکردنه به بیئ ئاسایشی و نا کوکیه ئه نگیزیه قه ده غه کراوه کانی که له ناخی مروّفه وه هه لده قولیت (بو کانی، ۲۰۲۰، ل ۱۸۶).

دله راوکی باریکه به سهر دهروونی مروّفدا دیت، جوړه هه لچوونیکه وه کو ترس وایه، هه ردو وکیشیان په یوه ندی به هیزیان له گه ل یه کدیدا هه یه، و دژی کاریکی ترسناکن، به لام ئه وه ندنه هه یه سه رچاوه ی مه ترسه یه که له ترسدا دیارو ئاشکرایه، وه کو ئه و منداله ی له گیانله به ریک ده ترسیت، به لام سه رچاوه ی دله راوکی دیارو ئاشکرا نییه، یا خود دیاره به لام مه ترسی و زیانه که ی به و شیوه نییه، وه کو ئه و قوتابیه ی له کاتی تاقیکردنه وه دا ده که ویتته دله راوکیوه (حجازی، ۲۰۱۳، ل ۱۲). تائیسنا مشت و مریکی زور هه یه له نیوان لیکوله ره وه و دهرونزانه کاندا له سهر چونیته ی گه شه کردن و کاتی دروست بوونی ئه و هوکارانه ی ده بنه هوی سه ره لادانی دله راوکی و گوپانی له حاله تیکه وه بو حاله تیکی تر، هه ندیک ده لین دله راوکی له بناغه وه په یوه سته به ترسه وه و له وه چه که ره و لق و پوپ و ته شه نه ده کات، به لام دوا ی کومه لیک پرؤسس و گوپانکاری، سه رچاوه ی ترسه که یی بیرده چیتته وه و ته م مژ چوارده وری ده گریت و بواری هه سته مروّف به جی ده هیلی، به لام هه سترکردن به و ترسه هه ر ده مینیت

هەرچه نده سه رچاوه کهشی بیرده چیتته وه، ئەم ههستکردنه خۆی له خۆیدا دلەراوکییه، بوونی دلەراوکی به ئاستیکی پیویست باشه و ده بیته هه بی تا ئەو ئەندازه یه که پال به تاکه وه بنی بۆکردنی کاریک یان جی به جیکردنی کارهکانی رۆژانه ی، یارمه تی تاک دهدات بۆ لابردنی ئەو مه ترسانه ی که له وانیه پرووبه پرووی تاک بیته وه، بۆ نمونه قوتابی ئەگه ر دلەراوکی نه بیته هه ول و کۆشش ناکات، بۆیه ئەگه ر قوتابی دلەراوکی نه بوو ده بیته بۆی درووست بکه ین، به لام هه تا سنوریکی دیاری کراو تاکوو هه ول بدات و سه رکه وتوو بیته له وانه کانی (قه ره چه تانی، ۲۰۱۰، ل ۴۰).

دلەراوکی دیاریده یه چونکه هه موو که سی تووشی ده بیته، به لام دیاره ئەوه شتیکی ریژه یه له که سینکه وه بۆ که سیکی دیکه جیاوازه، جگه له وهش که سانی ئەوتو هه یه به که مترین شت پرووبه پرووی دلەراوکی ده بیته وه، یاخود بلین هه رده م دلەراوکی له گه ل دایه، که چی هه ندیکی دیکه که متر ئەو دیاریده یه ی پیوه دیاره (حجازی، ۲۰۱۳، ل ۱۲).

هۆکاره کانی دلەراوکی:

۱. ئاماده باشی بۆماوه ی: واتا ئەگه ر یه کیک له ئەندامانی خیزان، حاله تی دلەراوکی هه بیته، ئەگه ری توشبونی ئەندامانی خیزانه که ی زیاتر ده بیته، ئەگه رله دووانه ی یه ک هیلکه ی [جمک] یه کیکیان توشی حاله تی دلەراوکی بیته ئەگه ری توشبونی ئەوه که ی تریان به ریژه ی [۵۰%] ده بیته.
۲. ئاماده باشی ده روونی: واتا هه ست کردن به هه ره شه ی ناوه کی و ده ره کی له ژینگه ی ده ره وه.
۳. بارودۆخی پاله په ستوی ژیان: پاله په ستوی کلتوری و ژینگه ی و شارستانی.
۴. جیاوازی له نیوان خودی واقعی و خودی نمونه. ئەزمونی سۆزی ناخۆش هیدمه ی ده روونی و پهروه ده ی (عزیز، ۲۰۱۰، ل ۲۳۳).
۵. پهروه ده کردنی مندال: بینگومان پهروه ده کردنی مندال کاریگه ری گه وره ی هه یه له وه ی له ئاینده زیاتر توشی حاله تی دلەراوکی بیته.
۶. تیکچونی ئاستی گوازاوه کانی میشک: دابه زینی ئاستی گاما ئەمینۆ بیوتاریک ئەسید و سیرۆتۆنین هه ره وه ها به رزبونه وه ی ئاستی نۆرئیپینیفرین.
۷. زۆر به کاره یانی قاوه، که می فیتامین B12، نزم بوونه وه ی یان به رزبونه وه ی ئاستی شه کر، تیکچونی لیدانی دل، که م خوینی هه ندی حاله تی تر له م بارانه دا ده بیته به دوای چاره سه ری نه خۆشیه که دا بگه ریین (حسن، ۲۰۰۹، ل ۱۱۵).

جۆره‌کانی دله‌پاوکی :

به‌شیوه‌یه‌کی گشتی سی جۆر دله‌پاوکی هه‌یه.....

۱. دله‌پاوکیی بابه‌تی ئاسایی:

ئه‌م جۆره دله‌پاوکییه له دهره‌نجامی ترسان له هۆکاریکی دهره‌کی سه‌ره‌له‌ده‌دات، وه‌ک ترسان له مردنی که‌سیکی خۆشه‌ویست، یان ترسان له له‌ده‌ست دانی سه‌رمایه و پاره، یان ترسانی دایک له ونبونی مناله‌که‌ی(حجازی، ۲۰۱۳، ل ۱۳)

۱. دله‌پاوکیی ئاسایی:

ئه‌م جۆره دله‌پاوکییه له ئه‌نجامی ترسان له هۆکاریکی ناوه‌وه دروست ئه‌بیت، واته‌سه‌رچاوه‌ی ئه‌م جۆره مملانیی ناوه‌کی و که‌سه‌یه نه‌ک دهره‌ی که‌سی، کاتیکی ره‌فتاریکی ده‌کات پیچه‌وانه‌ی بیرکرده‌وه پیوه‌ره‌کانی خۆی ره‌فتارده‌کات، لی‌ره‌دامرۆف ته‌نها ترسی له نه‌خۆشی و له ده‌ستدانی کاره‌کانی نیه، به‌لکو ترسی له ویژدانی خۆشی ده‌بیت، به‌تایبه‌تی کاتی ده‌یه‌ویت کاریکی نا ئاکاری یان خراپ بکات، زانای دهره‌نزان [فرۆید] ئاماژه‌ی به‌م دله‌پاوکییه کردوه و ناوی نا [دله‌پاوکیی ئاکاری] ئه‌ویش پیی وایه ئه‌م جۆره دله‌پاوکییه له دهره‌نجامی [گریی ئۆدیپ] دروست ده‌بیت(اله‌باط، ۱۹۹۹، ل ۸۳).

۲. دله‌پاوکیی ده‌ماری:

هۆکاری ئه‌م جۆره دله‌پاوکییه ترسیکی شاراوه‌یه ، هۆیه‌که‌ی له نه‌ستی مرۆف ده‌بیت و که‌سه‌که له حاله‌تی ترسدا ده‌بیت به‌لام نازانداریت هۆکاری سه‌ره‌کی چیه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌رچاوه‌ی دله‌پاوکییه‌که نادیاره ، که‌سه‌که به‌رده‌وام هه‌ست به نا ئارامی ده‌کات و له هه‌موو شته‌کان چاوه‌پروانی شتی خراپ ئه‌کات(محمد، ۱۹۹۳، ل ۲۸۸).

ئه‌و تیۆرانه‌ی که دله‌پاوکییان رافه‌کردوه:

(ئه‌دلهر) پیی وایه سه‌رچاوه‌ی دله‌پاوکی له مرۆفدا ده‌گه‌ریته‌وه بۆ هه‌ست نه‌کردن به هیمنی و ئاسایشی، ئه‌و هه‌ست به ئاسایش نه‌کردنه‌ش ده‌گه‌ریته‌وه بۆ ناته‌واوی له‌شی گه‌شه‌ی وه‌ستاوه، یاخود دوا‌ی له‌دایک بوونی ئه‌و که‌سه به ته‌واوه‌تی ئه‌ندامه‌کانی له کار وه‌ستاوه، ده‌لیت دله‌پاوکی کاتی توشی مرۆف ده‌بیت، که هه‌ست به‌ناته‌واویه‌ک بکات، (ولیم جیمس) ئه‌و رایه په‌سند ده‌کات که ده‌لیت دله‌پاوکی په‌رچه‌کرداریکی زگماکیه بۆ شتیکی ده‌ستنی‌شانکراو که چاوه‌ری ده‌کریت رووبدات یاخود روو نه‌دات له ئه‌و شته‌ی لیی ده‌ترسیت.

دهربخات سنورهکانی ئەم میتۆده تهنه له وهسف کردندا رانهوستیت به لکو شیکارو لیکۆلینه وه بهراورد و هه لسه نگاندنیان بۆ دهکات (بۆکانی، ۲۰۱۶، ل ۸۲).

کۆمه لگهی تووژینه وه:

کۆمه لگهی تووژینه وه بریتیه له سه رجه م خویندکارانی کۆلیژی پهروه دهی بنه رته /زانکۆی راپهرین، پیکهاته وه له (۱۲۱۶) خویندکار (۳۲۶) ره گه زی نیر (۸۸۹) ره گه زی می ههروهک له خشتهی ژماره (۱) دا هاته وه.

خشتهی ژماره (۱)

پیشاندانی کۆمه لگهی تووژینه وه

کۆی گشتی	قوناغی ۴		قوناغی ۳		قوناغی ۲		قوناغی ۱		بهش
	می	نیر	می	نیر	می	نیر	می	نیر	
۷۱	۵۱	۱۷	۱	۲	۰	۰	۰	۰	کوردی
۹۳	۴۷	۳۴	۱۰	۲	۰	۰	۰	۰	عه ربی
۳۰۵	۳۶	۲۲	۸۳	۳۱	۵۹	۱۸	۴۰	۱۶	بیرکاری
۲۱۶	۲۱	۲۳	۴۳	۳۳	۱۴	۲۸	۳۰	۲۴	کۆمپیوتهر
۲۴۱	۴۹	۱۳	۳۴	۱۱	۳۴	۲۵	۵۲	۲۳	ئینگیزی
۲۹۰	۷۳	۱	۶۷	۳	۴۴	۰	۱۰۲	۰	باخچهی ساوایان
۱۲۱۶	۳۸۷		۳۲۰		۲۲۲		۲۸۷		کۆی گشتی

نمونه‌ی توپزینه‌وه:

بۆ هه‌لبژاردنی نمونه‌ی توپزینه‌وه که توپزهران به‌شیوازیکی هه‌رهمه‌کی چینیایه‌تی نمونه‌ی توپزینه‌وه‌که‌یان هه‌لبژارد که پیکهات بووله (۱۲۲) خویندکارله هه‌ردوو قوناعی یه‌که‌م و چوارهم وهک له خشته‌ی ژماره (۲) دا هاتوه

خشته‌ی ژماره (۲)

پیشاندانی نمونه‌ی توپزینه‌وه

ژماره‌ی خویندکار		ره‌گه‌ز
122	36	نیر
	86	می
122	66	قوناعی ۱
	56	قوناعی ۴

که‌رسته‌کانی توپزینه‌وه:

توپزهران بۆ ئەنجامدانی ئەم توپزینه‌وه‌یه هه‌ستان به‌ئاماده‌کردنی پیوه‌ریک له‌سه‌ر (رۆلی ته‌له‌فزیۆن له دروستبوونی دل‌ه‌راوکی) به‌سود وه‌رگرتن له پیوه‌ری (فوزیه، ۲۰۱۹) بۆ دل‌ه‌راوکی گشتی و پیوه‌ری (حیجازی، ۲۰۱۳) بۆ دل‌ه‌راوکی کۆمه‌لایه‌تی و پیوه‌ری (ساره، ۲۰۱۳) بۆ دل‌ه‌راوکی داهاوو، که له (۳۴) بره‌گه پیک هاتبوو، بژارده‌کانی پیوه‌ره‌که بریتیبوون له (به‌ته‌واوه‌تی هاوارام، تاراده‌یه‌ک هاوارام، هاوارانیم، به‌ته‌واوه‌تی هاوارانیم).

۱. راستگۆی :

توپزهران به‌مه‌به‌ستی ده‌ره‌ینانی راستگۆی پشتیان به‌ست به‌ریگی راستگۆی رواله‌ت که بریتیه‌یه له‌توانای ئامرازی توپزینه‌وه بۆ پیوانه‌کردنی ئەو دیاریده‌یه‌ی که بانگه‌شه‌ی پیوانه‌کردنی بۆ ده‌کات (بۆکانی، ۲۰۱۶، ل، ۱۷۴) بۆ ئەم مه‌به‌سته توپزهران هه‌ستان به‌دابه‌شکردنی پیوه‌ره‌که به‌شیوه‌یه‌کی سه‌ره‌تای خستیان به‌رده‌م (۵) له شاره‌زیانی ده‌روونزانی له به‌شی باخچه‌ی ساوایان، وهک له پاشکۆی ژماره (۲) دا، دوا‌ی وه‌رگرتنی رای شاره‌زیان پیوه‌ره‌که گۆرانکاری به‌سه‌ر هات بره‌گه‌کانی (۱۰، ۱۵، ۲۶) گۆرانکاری به‌سه‌ره‌ات، هه‌موو بره‌گه‌کان به‌پزێه‌ی له (۹۰) به‌ره‌وسه‌ر رازیبوون، واته ناوه‌نده ژمیره‌ی پیوه‌ره‌که یه‌کسان بووبه (۹۳) که‌ئه‌مه‌ش ریزه‌یه‌کی باشه بۆ راستگۆی.

۲. جیگیری:

جیگیری، یه کیکه له خهسلهت بنه پره تییه کانی ئامرازه کانی توژیینه وهو که پیویسته بهر له وهی ئامرازه که پراکتیزه و جیبه جی بکریت دلنیا بین له بوونی خهسلهتی جیگیریه که ی، بایهخی پیوانه کردنی نمره ی جیگیری ئامرازی توژیینه وه له وه دایه که هر کاتیک به کارمان هینا هه مان ئه نجامان پینداته وه، ئه و ئامرازه ی که ناجیگیره و هر چاره و ئه نجامیکمان به دهسته وه ده دات، ناگری پشتی پی ببهستین و برپا به ئه نجامه کانی بکهین و توژیینه وه که ش جیگی گومانه و ته نها به فیرو دانی کات و تیچوون و ماندوو بون و هیچی تر، بویه جیگیری پیوهر به و مانایه دیت که یان ئامرازه که (چاوپیکه وتن، فورمی راپرسی، پیوهر و تیینی، تیکسته کان) چه ندجار له گه ل هه مان گروپ و سامپل و له هه مان هه ل و مه رجدا جیبه جی بکریت، ئه بیته هه مان ئه نجام به دهسته وه بدات، چه مکی جیگیری به و واتایه دیت که ئامرازیکه که هه میشه بتوانیت هه مان ئه نجام به دی بیهنیت ئه گه ر دوو جار به سه ره هه مان گروپدا جیبه جی بکریته وه (بوکانی، ۲۰۱۶، ل ۱۷۷).

بو به دهست هینانی جیگری پیوهره که تویره ران هه ستنا به ریگی دوو باره جی به جیکردن ریگی دوو یاره جی به جی کردن بریتیه له و ریگیه ی که ئامرازی توژیینه وه که دوو جار به سه ره هه مان سامپلدا جی به جی ده کری. (بوکانی، ۲۰۱۶، ل ۱۷۸).

دوای ئه وهی تویره ران سامپلیکیان هه لیژارد له نمونه ی توژیینه وه (۲۰) فورمیان به سه ردا دابه ش کردپاشی دوو هه فته هه مان سامپل ئامرازه که یان به سه ردا دابه شکرایه وه له هه مان باروودوخدا دوای وهرگرتنه وهی ئه نجامه کان به پیی پیوهری ئامرازی ئاماری پیرو سون په یوهندی نیوان جیبه جی کردنی یه که م و دووهم بریتیه له ریژه ی (۷۵٪) ئه مه ش ریژه کی گونجاوه بو جیگیری.

که رهسته ئامرا به کان:

۱. ناوهنده ژمیره ی بو ده رکردنی راستگویی.
۲. پیرو سون بو ده رهینانی جیگیری .
۳. T-test بویه ک برگیه ی و دوو برگیه ی.

بهشی چوارهم / خسته نه پوی نه نجامه کان و گفتوگوردنیان

دوای کۆکردنه وهی نه نجامه کان داخلکردنیان به هه گبه ئاماری (spss) به به کارهینانی (t-test) بۆ هه ریه کیک له ئامانجه کانی تووژینه وه که به م شیوه یه ی خواره وه ده رچوو:

1. زانینی پۆلی ته له قزیون له دروست بوونی دلپراوکی له لای خویندکاران به شیوه یه کی گشتی.

دوای وه رگرتنی داتا و کۆکردنه وهی به کارهینانی به هه گبه ئاماری (spss) سه بارهت به ئامانجه یه که می تووژینه وه که ده رکه و تووه، که ناوهندی ژمیره ی (119.89) گه وره تره له ناوهندی گریمانه یی (102) به لادانی پیوه ری (19.94) ده رکه و ت که دلپراوکی بوونی هه یه له لای نمونه ی تووژینه وه که، بۆ زانینی ئاستی به لگه داری هه ستان به به کارهینانی T.test بۆ یه ک نمونه ده رکه و ت T.test (9.911) به رزتره له T خسته یی (1.98) له ئاستی به لگه داری ئاماری (0.05) واته ئاستی به لگه داری ئاماری هه یه، وه ک له خسته ی ژماره (1) دا دیاره، ئه مه ش ئه وه پیشان که ته له قزیون پۆلی هه بوه له دروست بوونی دلپراوکی له لای نمونه ی تووژینه وه که.

خسته ی ژماره (1)

ناوهندی ژمیره یی و لادانی پیوه ری نمونه ی تووژینه وه که بۆ پیوه ری دلپراوکی

ن	ناوهنده ژمیره ی	ناوهندی گریمانه یی	لادانی پیوه ری	T.test	T خسته یی	ئاستی به لگه داری ئاماری
122	119.89	102	19.94	9.911	1.98	0.05

به پیی ئه و نه نجامه ی له سه ره وه ده رچوه که دلپراوکی بوونی هه یه له لای خویندکاران ئه مه ش ئه وه ده رده خات که ته له قزیون پۆلی هه یه له دروست بوونی دلپراوکی له لای بینه ر، ئه مه ش بۆ ئه وه ده گه پریته و که ته له قزیونه کان له پیشکه شکر دنی به رنامه و هه وه لکانی کاری پۆژانه یان ره چاوی باری ده روونی و په روه رده ی بینه ر ناکن به لکو زۆری به رنامه و هه وه لکانیان ده بیته هۆی دروستبوونی دلپراوکی لای بینه ر، هه روه ها ئه م نه نجامه یه ک ده گریته و له گه ل تووژینه وه ی (البناء 2006) و تووژینه وه ی (دورات، 2012)

۲. زانینی رۆلی ته له قزیۆن له دروست بوونی دلەراوکی له لای خویندکاران به پیی گۆراوی رهگهز.

سه بارهت به ئامانجی دووه می توژیینه وه که ده رکهوت، ناوهندهی ژمیهری خویندکارانی نیتر (117.80) به لادانی پیوهری (17.59) نزمتره له ناوهنده ژمیهری خویندکارانی می که (120.76) به لادانی پیوهری (20.87) ئەمهش ئەوه دردهخات که دلەراوکی له لای خویندکارانی می زیاتره، پاشان توژیهران ههستان به به کارهینانی تاقیکردنهوه (T-test) بۆ دوونموونهی سه ره به خۆ به مه بهستی ده رخستنی ئاستی به لگه داری ئاماری، ده رکهوت (T-test) (0.801)، نزمتره له T خشتهی (1.98) ه ئەمهش ئەوه دردهخات که جیاوازیه که به لگه داری ئاماری نیه له ئاستی (0.05) بۆ گۆراوی رهگهز وهک له خشتهی ژماره (۲) روونکراوه ته وه.

خشتهی ژماره (۲)

جیاوازی رۆلی ته له قزیۆن له سه ره دلەراوکی به پیی گۆراوی رهگهز

پهگهز	ن	ناوهنده ژمیهری	ناوهندی گریمانیهی	لادانی پیوهری	t-test	T خشتهی	ئاستی به لگه داری ئامار
نیتر	36	117.80	102	17.59	0.801	1.98	0.05
می	86	120.76	102	20.87			

به پیی ئەم خشتهی سه ره وه ده رکهوت وه که خویندکارانی نیتر می دلەراوکی له لایان ههیه ئەگه رچی له لای رهگهزی می زۆرتره به لام جیاوازیه که به لگه داری نیه واته جیاوازیه کی باوه پیکراونیه، واته ته له قزیۆن وهک یهک کاریگهری ههیه بووه له سه ره کوروکچ ئەمهش بۆ ئەوه دهگه رپیته وه که له بهرنامه کانیان ههچ جیاوازیه ک نیه له پیشکه شکردن بارنامهی تایبته نیه بۆ کورپان کچ هه موو بهرنامه کان گشتین بۆ هه موو ئاسته کانه ههردوو رهگهزه ئەمهش کاریکی خراپی کردۆته سه ره بینهر توش بوون به دلەراوکی، ئەم ئەجماعهش پیچه وانه یه له گه ل ههردوو توژیینه وهی توژیینه وهی (البناء ۲۰۰۶) و توژیینه وهی (دورات، ۲۰۱۲).

۳. زانینی رۆلی ته له قزیۆن له دروست بوونی دلەراوکی له لای خویندکاران به پیی گۆراوی قوناغ.

سه بارهت به ئامانجی سییه می توژیینه وه که، ده رکهوت ناوهندهی ژمیهری قوناغی یه که م (117.56) به لادانی پیوهری (20.015) نزمتره له ناوهنده ژمیهری قوناغی چواره م (122.64) به لادانی پیوهری (19.675) ئەمهش ئەوه دردهخات که دلەراوکی له لای خویندکارانی قوناغی چوار زیاتره، پاشان توژیهران ههستان به ده رهینانی

تاقیکردنه وه (T-test) بۆ دوونموونهی سه ره به خو به مه به سستی ده رخستنی به لگه داری ئاستی ئاماری، ده رکه وت (T-test) (1.41)، نزمتره له T خشتهی (1.98) ه له ئاستی به لگه داری ئاماری (0.05). ئەمهش ئه وه ده رده خات که جیاوازی به لگه داری ئاماری نیه له نیوان خویندکارانی قوناغی یهک و چوار بۆ گورای پالنه ری ده ست که وتن وهک له خشتهی ژماره (3) پروونکراوته وه.

خشتهی ژماره (3)

جیاوازی پۆلی ته له قزیون له سه ر ده راوکێ به پپی گورای قوناغ

قوناغ	ن	ناوهنده ژمیره	ناوهندی گریمانهیی	لادانی پیوه ری	T-test	T خشتهیی	ئاستی به لگه داری ئامار
قوناغ ۱	66	117.56	102	20.015	1.41	1.98	0.05
قوناغ ۴	56	122.64	102	19.675			

به پپی ئەم خشتهی سه روه ر ده رکه وتوه که خویندکارانی هه ردوو قوناغ ده راوکێ له لایان هه یه ئەگه رچی له لای خویندکارانی قوناغی چوار زورتره ئەمهش بۆئوه ده گه رپته وه که قوناغی چوارم کۆتاسالی زانکویانه زیاتر هه ست به بی هیوای ده کهن له دوا پوژیان، به لام جیاوازیه که به لگه داری نیه واته جیاوازیه کی باوه رپیکراونیه، بۆیه ئه وه ده رده خات که ته له قزیون وهک یهک کاریگه ری هه یه له سه ر هه موو ئاسته چیاوازه کانی خویندن، ئەمهش بۆ ئه وه ده گه رپته وه که ئه و به رنامه نه ی پیشکه ش ده کریت جیاوازی ناکات له نیوان ئاسته کانی خویندن.

پیشنیارو راسپاردەکان

پیشنیارەکان:

۴. چاودیریکردنی بەرنامەکانی تەلەفزیۆن ریگەنەدان بە پیشکەشکردنی بەرنامەیی که دەبیتە ھۆی درووست بوونی ترس و دلەراوکی لەلای بینەر.
۵. دانانی توێژەری دەروونی و کۆمەلایەتی لە ستافی تەلەفزیۆنەکان بۆئەوھی ھەربەرنامەییەک پیشکەش کریت پیشتر بە فلتەری ئەواندا بڕوات ھەلسەنگاندنی بۆبکریت.
۶. جیاکاریکردن لە ھەولەکانی تەلەفزیۆن ئەو بەرنامانەیی که دەبیتە ھۆی ترس و دلەراوکی کاتی پیش کەش کردنیان دوابخریت.
۷. چاودیری ئەو درامایانەیی که پیشکەش دەکریت لە ھەندیک لەکەنالەکان چونکە ھەندیکیان لەگەڵ کلتور و بەھای کۆمەلایەتی ناگونجی، دەبیتە ھی ترس و دلەراوکی لەلای بینەر.

راسپاردەکان:

۱. ئەنجامدانی توێژینەوھی زیاتر لەسەر رۆلی تەلەفزیۆن پەیوەندی بە دلەراوکی کۆمەلایەتی.
۲. ئەنجامدانی توێژینەوھی زیاتر لەسەر رۆلی تەلەفزیۆن پەیوەندی بە ھەندئ گۆراوی ترەوھ.
۳. ئەنجامدانی توێژینەوھی زیاتر لەسەر رۆلی تەلەفزیۆن پەیوەندی بەتیکدانی ئاشتی کۆمەلایەتی.
۴. ئەنجامدانی توێژینەوھی زیاتر لەسەر رۆلی تەلەفزیۆن پەیوەندی بە ئاسایشی کۆمەلایەتی.

دەرئەنجامەکانی توێژینەوھ

گرنگترین ئەو دەرئەنجامەنی که ئەم توێژینەوھی پێی گەیشتوھ

۱. راگەیاندن بە گشتی تەلە فزیۆن بەتەبەتی رۆلی ھەییە لەدرووست بوونی دلەراوکی.
۲. ئەو ھەوالانەیی که لە تەلەفزیۆن پیشکەش دەکرئ رۆلیان ھەلە لە درووست بوونی دلەراوکی.
۳. ھیچ جیاوازییەک نیە لە پیشکەشکردنی بەرنامەکان بۆ چی رەگەزیک و بۆچی تەمەنیکە ئەمەش وای کردوھ رۆلیان ھەییە لە درووست بوونی دلەراوکی .
۴. بوونی دلەراوکی و کاریگەری خراپی لەسەر خویندکاران لە راپەراندنی ئەرکەکانی زانکۆ درووست کردوھ.

سه‌چاوه‌کان:

- بۆکانی، صابری بکر (۲۰۲۰) ئینسایکلوپیدیای زانسته دهرونیه‌کان، چاپخانه‌ی چوارچرا، سلیمانی.
- بۆکانی، سابیری بکر (۲۰۱۶)، میتودی توژینه‌وه‌ی زانستی، جابی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی چوارچرا، سلیمانی
- حسن، محهمه‌د فه‌ریق (۲۰۰۷): ده‌سه‌لاتی چوارهم و زمانی ته‌له‌فزیوون/ده‌زگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م، سلیمانی.
- حسن، ئەفرام محمد (۲۰۰۹)، دهر‌وازه‌یه‌ک بۆ نه‌خۆشیه‌ دهر‌وونی و هۆش‌مه‌ندیه‌کان له‌گه‌ل هه‌ندئ له نه‌خۆشیه‌کانی ده‌مار، چاپی یه‌که‌م ، چاپخانه‌ی تاران-نشر احسان.
- سالار، دیار (۲۰۱۲)، گوفاری تاو (گوفاریکی مانگانه‌ی کومه‌لایه‌تی چاکسازییه)، ژماره (۳۶) حوزه‌یرانی، ۲۰۱۲.
- سالح، مجید (۲۰۰۶) تیوره‌کانی رایگشتی و راگه‌یاندن، بلاو‌کراوه‌کانی مه‌کته‌بی بیروه‌وشیاری (ی.ن.ک)، سلیمانی.
- شاسواری، عادل (۲۰۱۳) ئه‌رکه‌کانی راگه‌یان (به‌کومه‌لایه‌تی بوون وه‌ک ئه‌رکینک)، چاپخانه‌ی چوارچرا.
- عزیز، عزیزالدین أحمد (۲۰۱۰)، بنه‌ماکانی دهر‌ونزانی گشتی، هه‌ولێر.
- عمری، خیرالدین شریف (۲۰۱۰)، دل‌ه‌راوکی له‌به‌رگی سه‌رده‌مدا، وه‌رگێرانی عبدالله گه‌رمیانی، چاپی دووهم.
- قه‌ره‌چه‌تانی، کریم شریف (۲۰۱۰)، نه‌خۆشی و گه‌رفته‌ دهر‌وونی و کومه‌لایه‌تییه‌کان ، چاپی دووهم، چاپخانه‌ی پیره‌می‌رد، سلیمانی.
- که‌له‌وپی، نه‌زاد (۲۰۱۰) گه‌شه‌کردنی مندال ، چاپخانه‌ی خانی ده‌وک، ده‌وک.
- گیدنز، ئەنتونی (۲۰۰۹) کومه‌لناسی، و.حسن مسته‌فا، چاپخانه‌ی ئاراس، چاپی یه‌که‌م هه‌ولێر.
- معایته، خلیل عبدالرحمن (۲۰۱۳) دهر‌ونناسی کومه‌لایه‌تی، و: سه‌لاح سه‌عدی، چاپخانه‌ی نارین، هه‌ولێر.
- احمد، رشاد (۲۰۰۷) اداره‌ المؤسسات الاجتماعیه فی مه‌نه‌ الخدمه الاجتماعیه/دار الوفاو الطباعة والنشر.
- احمد، محمد عبدالقادر (۱۹۸۲) : دور الاعلام فی التنمیه/دار الرشید للنشر/دار الحریه للطباعة، بغداد.
- حجازی، علاء علی (۲۰۱۳) القلق الاجتماعی و علاقه‌ بالأفکار اللاعقلانیة لدى طلبة‌ المرحله‌ الإعدادیة بالمدارس الحکومیة فی محافظات غزه‌، رساله‌ ماجستر غیر منسوره‌، کلیة‌ التریبه‌، الجامعه‌ الإسلامیه-غزه‌.
- خالد ، فاروق (۲۰۰۹) الاعلام الدولي والعولمة الجديدة، دار اسامة للنشر والتوزيع، عمان، الأردن.

الدليمى، وليد جمعة، التلفزيون واطفالنا، www.iraqiwitter.com (٢٠٠٨/٦/١٩).

رضا، هانى و عمار، رامز (٢٠١٣) الرأي العام والاعلام والدعاية، المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر.

الزيبارى، طاهر حسو (٢٠١٩) دراسات فى علم الاجتماع الإعلامى، داروائل للنشر و التوزيع، عمان.

سعدالدين، محمد منير: الاعلام قراة فى الاعلام المعاصر والاسلامى، www.jamaa.com ٢٠٠٩/١١/٤

شفيق، اكوفان (٢٠١٦) دور وسائل الإعلام والاتصال في عملية التنشئة الاجتماعية، مجله مجتمع تربية عمل، العدد ١. ٢٠١٦

شهاب، ابراهيم خليل (١٩٧٨) الوسائل التعليمية/ دار الحرية للطباعة-بغداد.

عدوان، نواف (١٩٩٠) الطفل و التلفزيون، مجلة الإذاعات العربية، اتحاد إذاعات الدول العربية، تونس، العدد ٢.

عزته، محمد محمود (٢٠٠٨) وسائل الاعلام السعودية والعالم، دارمكتبة الهلال، بيروت، لبنان.

القوزى، محمد على (٢٠٠٦) نشأة وسائل الاتصال وطورها، دار النهضة العربية، الطبعة الاولى بيروت.

المتوكل، محمد عبد الملك (١٩٨٦) مدخل الى الاعلام والرأى العام/ مكتبه الانجلو المصرىه/ مطبعه العمرانيه - القاهرة.

محمد، محمد (١٩٩٣) علم النفس المعاصر في ضوء الإسلام، ط٢، دارالشرق، جدة.

المخشيخي، غالب (٢٠٠٩) القلق المستقبل علاقه بكل من فعالية الذات و مستواطموح لدى عينة من طلاب جامعة الطائف، رسالة دكتوراة غير

المنشورة، جامعة ام القرياء المملكة العربية السعودية.

معشي، محمد بن على مساوى (٢٠١٢) القلق المستقبل لدى المعلم وطلاب علاقه ببعض المتغيرات، جامعة جازان، مجلة دراسات التربية و

النفسيه، عدد ٧٥.

الهياط، محمد (١٩٩٩) التكيف و الصحة النفسية، المكتبة الجامعي الحديث، ط٢، الإسكندرية، مصر.

هيتى، مصطفى عبدالسلام (١٩٨٥) دراسات عن قلق و الامراض النفسىه الشائع، الطبعة الثانيه، بغداد.

يوسف، مصطفى (٢٠١٦) علم الاجتماع الإعلامى، دار و مكتبة الحامد للنشر و التوزيع، عمان.

The Role of Television in Creating Anxiety by the University's Readers

Amin Khdir Ahmad

Department Kindergarten, College of Basic Education, University of Raparin, Rania, Kurdistan Region Iraq.

E-mail: amin.khdir@uor.edu.krd

Sivan Omar Ismael

Department Kindergarten, College of Basic Education, University of Raparin, Rania, Kurdistan Region Iraq.

E-mail: sivan.omar@uor.edu.krd

Himdad Ali Hussein

Department Kindergarten, College of Basic Education, University of Raparin, Rania, Kurdistan Region Iraq.

E-mail: himdad.ali@uor.edu.krd

Abstract:

The purpose of this research is:-

1. Knowing the role of television in creating anxiety among students in general.
2. Knowing the role of television in creating anxiety among students according to gender change.
3. Knowing the role of television in creating anxiety among students according to the changing stages

Researchers have prepared a scale for conducting their research, the most important of which is the statistics used, including SPSS person and t-tests. The most important results of the study have shown that television plays a role in creating anxiety by the study participants. There are no differences according to gender and different stages. Thus, at the result, this research eventually came up with some suggestions: monitoring TV shows and limiting the presentation of programs that cause fear and anxiety to the audience.

1. Providing the psychological and social researchers on the television staff to evaluate and bowdlerize any programs before broadcasting.
2. Knowing the television efforts to postpone programs that cause fear and anxiety when they are promoted.
3. Monitoring the dramas performed on some channels, because some of them are incompatible with culture and social values, will cause fear and anxiety for the audience.

Key Words: Media, Role, Television, Anxiety.

پاشکوی ژماره (۱)

پیوه‌ری رۆلی راگه‌یاندن له‌درووستبوونی دله‌راوکێ

حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان- عیراق

وه‌زاره‌تی خویندنی بالاو تووژینه‌وه‌ی زانستی

سه‌رۆکایه‌تی زانکوی راپه‌رین

به‌شی باخچه‌ی ساوایان

سلاوێکی زانستی ...

تووژهران ده‌یان‌ه‌وی تووژینه‌وه‌یه‌ک ئه‌نجام بدن له‌ژیر ناو‌نیشانی (رۆلی ته‌له‌فیزیۆن له‌درووستکردنی دله‌راوکێ له‌لای خویندکارانی زانکوی راپه‌رین) ئه‌م پیوه‌ری له‌ به‌رده‌ستدایه‌ له‌ کۆمه‌لیک برگه‌ پیک هاتوه‌ به‌وردی بیخوینه‌وه‌ له‌به‌رامبه‌ر هه‌ربرگه‌یه‌کدا چه‌ند هه‌لبژاردنیکت هه‌یه‌ کام هه‌لبژاردنه‌ گونجاوه‌ له‌گه‌لتدا له‌ به‌رامبه‌ری نیشانی (√) لێبده‌.

ئه‌م پیوه‌ره‌ به‌مه‌به‌ستی زانستیه‌ وه‌لامه‌کانتان پارێزراوه‌.

تکایه‌ ئه‌م زانیاریانه‌ پرېکه‌ره‌وه‌ پیش وه‌لام دانه‌وه‌

رگه‌ نیر () می ()

قوناغ یه‌که‌م () قوناغی چواره‌ ()

له‌گه‌ل ریزدا....

ژ	برگه	به ته وای هاورام	هاورام	تارادهیهک هاورام	هاورانیم	به ته وای هاورانیم
۱	کاتیک له سهیری هه واله کان دهکه م ههست به نائارامی دهکه م.					
۲	هه واله کانی ته له فیزیۆن به شیوهیهک دارپژراوه وام لی دهکات به خیرای تورهبیم.					
۳	هه ندیک جار که سهیری ته له فیزیۆن ده که م هه لده چم.					
۴	ههست به ترس دهکه م کاتی سهیری ته له فیزیۆن دهکه م.					
۵	کاتیک سهیری ته له فیزیۆن دهکه م واههست ئه که م دنیا هه موو شهرو ناخوشیه.					
۶	به هوی که ناله ته له فیزیۆنیه کانه وه ههست به ئه من و ئاسایش ناکه م.					
۷	ده ترسم له نه مانی به ها کومه لایه ته یه کان به هوی ئه و درامایانه ی که له که ناله کانه وه پیش کهش ده کری.					
۸	ده ترسم به هوی ته له فزیونه وه که س و کارم فیری ره فتاری خراب بین					
۹	ده ترسم به هوی ته له فیزیۆنه وه په یوه ندیه کومه لایه تیه کان تیکبجیت.					
۱۰	ئه و درامایانه ی که پیشکهش ده کری له به شیک له که ناله کان هاندانه بو دروستکردنی په یوه ندی ناشه رعی له نیوان کوران و کچان.					
۱۱	پیم وایه ته له فیزیۆن بوته هوی ئه وه ی که سیکی رهش بین بم.					
۱۲	له کاتی سهیرکردنی ته له فیزیۆن ههست به دل توندو نیگه رانی دهکه م.					

				له کاتی سهیرکردنی تهلهفیزیۆن ههست به بی هیوای دهکهم له داهاتوودا.	۱۳
				بو ئه وه ی ئارامی ده روونم بیاریزم حه زناکه م سه یری تهلهفیزیۆن بکه م	۱۴
				پیم وایه تهلهفیزیۆن بوته هوی زیادبوونی تاوانی خوکوژی له کومه لگا.	۱۵
				کاتیکی سهیری تهلهفیزیۆن دهکهم ههست ئهکهم کارهساتیک روودهات .	۱۶
				زۆربوونی لادانه کومه لایه تیهکان له لایه ن ههرزه کارانه وه به هوی ئه و درامایانه وه یه که له که ناله کان پیشکesh ده کری.	۱۷
				دراما تهلهفیزیۆنیه کان هۆکارین بۆ درووست کردنی ههستی رهشبینی له لای تاکه کان.	۱۸
				کاتیکی گۆی له هه واله کان ده گرم ههست دهکهم مه ترسییه کی گه وره له سه ر ژیانم هه یه.	۱۹
				ترسم هه یه له تیکه لاه بوون له گه ل کهسانی تر به هوی ئه و هه واله انه ی که له ته له فیزیۆنه کانه وه بلاو ده کری ته وه.	۲۰
				ههست به دلله راوکییه کی زۆر دهکهم له داهاتوی خیزانه که م به هوی ئه و هه واله انه ی که له که ناله کانه وه پیشکesh ده کری.	۲۱
				ترسم هه یه له توش بوون به نه خوشی، به هوی زۆری پیشاندانی نه خوشی له هه واله کاند.	۲۲
				کاتیکی هه لامه تیکم توشم ده بی ترسم هه یه له چاک بوونه وه م، به هوی پیشاندانی ئه و هه موو ده رمانی به سه رچووه له ته له فیزیۆنه کانه وه.	۲۳

					شهوانه له دواى سهيرکردنى ههوالهکان له تهلهفيزيۆن ههستيکى ناخۆش بهسهرم دادى وهک ئهوهى بمبهن بۆ زیندان.	٢٤
					پيم وايه تهلهفيزيۆن هۆکاریکه بۆ تیکچوونى خهوم.	٢٥
					پيم وايه تهلهفيزيۆن هۆکاریکه بۆ توش بوونى تاک به گۆشهگیرى.	٢٦
					ههست بهدل خۆشى دهکهم کاتيک سهيرى تهلهفيزيۆن دهکهم.	٢٧
					پيم وايه تهلهفيزيۆنهکان هۆکاریکه بۆ تیکچوونى خيزانهکان.	٢٨
					زۆرتريين ئهوکاتانهى که پيدهکهنم ئهوکاتانهيه که سهيرى تهلهفيزيۆن دهکهم.	٢٩
					پيم وايه ئهگەر تهلهفيزيۆنهکان نه مينن هيچ خۆشيبهک نامينى.	٣٠
					تهلهفيزيۆنهکان بهردهوام ههوالى دل خۆشکهر بلاو دهکهنهوه .	٣١
					پيم وايه تهلهفيزيۆنهکان هۆکاریکن بۆ ئابروچوونى تاکهکان.	٣٢
					پيم وايه ئهگەر تهلهفيزيۆن نه بويایه ئهوا ژيان له ئيستا خۆشتر دهبوو.	٣٣
					ئهترسم له دروست بوونى ئاژاوه له ناو خيزانهکهم به هۆى ئهو درامايانهى له تهلهفيزيۆنهکانهوه پيشکەش دهکرى	٣٤